

Osmanlı Devleti'nin Kazandığı Son Harp: Türk-Yunan Savaşı 1897 (1313)

Midhat SERTOĞLU

SAVASIN BAŞLAMASI VE İKİ TARAFIN ASKERİ DURUMU

Alınan bu tedbirler, Yunanistan'ı fena halde kızdırmıştı. Bunun üzerine Mora'da kurulan Rum çeteleri Osmanlı Devleti'nin sınırlarına sık sık saldırmaya başladıkları gibi. Tesalya Ordusu Başkumandanlığına tâyin edilmiş olan Yunan veliahdı Konstantin, askerlerine hitap ederek verdiği heyecanlı nutuklarla onları savaşa hazırlıyor, sınır boylarına yeni yeni birlikler sevk ediyordu. Bunun üzerine Atina'da bulunan bütün Avrupa devletlerinin elçileri, Yunanistan'a müşterek bir nota vererek sınırlara bir tecâvüz olursa, sorumluluğun tecâvüz edecek tarafa âit olacağını ve bu tecâvüzün neticesi ne olursa olsun ona teşebbüs edene bir fayda sağlamayacağını bildirdiler.

Bu notanın bir örneği Bâbıâli'ye de verilmişti. Osmanlı hükümeti esasen olayların gelişmesini dikkatle izlediğinden her ihtimâle karşı Alasonya Ordusu Kumandanı Edhem Paşa ya gerekli emirleri vermiş bulunuyordu.

Nisan ayının ilk günlerinde Yenişehir'de yapılan gösterilerde halk Prens Konstantin'in konağının önünde toplanarak.

- Savaş isteriz..

diye bağırıyorlardı. Prens ise gerek kendisinin ve gerekse kralının halkın isteklerine taraf olacaklarını bildirerek onları dağıttı. Bu sırada Kalabaka civarında Deli Yani çetesi, Osmanlı sınırına saldırıda bulundu. Avrupa devletleri elçileri hemen izahat talep edince, Yunan hükümeti bu olaydan haberi olmadığı cevâbını verdi. Halbuki sınırı geçenler arasında üniformalı askerler de vardı. Bununla beraber Yunan hükümeti sınır kumandanlarına birliklerini geri çekmelerini bildirdi. Sınırı geçen çeteler ise, esasen Türk askerleri tarafından püskürtülmüşlerdi.

İkinci sınır tecâvüzü Mart ayının onuncu günü oldu. Üç bin beş yüz Yunanlı, Yanya ile Tırhala arasından sınırı geçti. Yine aynı zamanda bin kişilik bir kuvvet Alasonya'da aynı şekilde Türk topraklarına tecâvüzde bulundu. Arada geçen şiddetli çarpışmalar sonunda Yunanlılar geri çekilmeye mecbur kaldılar.

Osmanlı hükümeti derhal Edhem Paşa'yı durumu tahkike memur etti ve sonunda içlerinde üniformalı askerlerin ve hattâ subayların bulunduğu düzensiz birliklerin sınırın aştıkları sâbit oldu. Osmanlı devleti hazırlanan raporu Avrupa devletlerine tevdi etti. Avrupa Devletleri ise böyle bir saldırı tekrar edildiği takdirde Osmanlı devletinin Yunanistan'a doğrudan doğruya savaş ilânında serbest bulunacağını bildirdiler.

Bu sırada Yıldız Sarayında II. Abdülhamid Han'ın gözetiminde toplanmış olan Vekiller Heyeti, savaş ilânı meselesini görüşüyordu. Böyle bir harbe, Osmanlı devleti lehinde geliştiği takdirde Avrupa, devletlerinin müdahale etmeyeceğine inanmayan ve savaşta galip çıksa bile bunun Osmanlı Devleti'ne bir fayda sağlamasına müsaade edilmeyeceğini tahmin eden Padişah, devletin malî durumunu sarsacağından bu harbe taraftar değildi. Mâbeyn İkinci Kâtibi olup büyük nüfuz sâhibi olan İzzet Holu da efendisi gibi düşünüyor, Nâfia Nâzırı Mahmud Celâleddin Paşa savaş aleyhinde konuşuyor, Bahriye Nâzırı çoğunluğa uyacağını bildiriyor; Serasker Rıza Paşa ise Yunanistan'a derhal savaş ilin edilmesi gerektiğini ileri sürüyordu.

İzzet Holü, müzâkerelerin neticesini Pâdişah'a arz etti ve ondan şu cevabı getirdi:

- Harbin kaybedilmesi, devlet için tamiri imkânsız tehlikeli bir darbe olabileceğinden iyi düşünsünler...

Müzâkereler yeniden başladı. Çoğunluk savaşa taraftar görünmüyordu. Yalnız serasker Rıza Paşa şiddetle ısrar etmekteydi, Sonunda Pâdişâh onu yanına çağırdı ve:

- Ben sizin gibi tecrübesiz değilim, bu harb kaybedilirse netice çok vahim olur, dedi. Bundan 93 Harbi'nin sonunda uğranılan felâketleri ve kendisinin o zaman da savaşa taraftar olmadığını anlatmak istiyordu.

Serasker Rıza Paşa, durumu Padişaha uzun izah ettikten sonra neticede bu savaşın zorunlu kaçınılmaz olduğunu ve kolaylıkla kazanabileceğini ileri sürdü. Sonunda da II. Abdülhamid'i ikna etmeyi başardı. Toplantıya geri dönen Paşa. Padişahla aralarında geçen konuşmayı anlattı. Vekiller Heyeti bunun üzerine harb ilânına karar verdi. Buna ait tutanağı Mahmud Celaleddin Paşa hazırladı ve herkes imzaladı, on beş dakika sonra da pâdişâh tarafından onaylanıp irâdesi çıktı.

Tam bu sırada ise Rum çetelerinin askerleriyle beraber sınırı bir daha geçtikleri haberi geldi, Saldırıda bulunanlar, çok şiddetli bir direnç ile karşılaşmışlar ve ağır zâyiatla geriye püskürtülmüşlerdi. Artık hiç bir tereddüde yer kalmamış bulunuyordu, savaş ilânı kararı Yunanistan hükümetine resmen bildirildi. Bunu açıklayan resmî bildiri 5 Nisan 1313 Rûmî (18 Nisan 1897 Milâdî ve 16 Zilkâ'de 1314 Hicrî) tarihini taşıyordu. Osmanlı Hükümeti durumu Avrupa devletlerine telgrafla haber verdi. Burada. Girit olaylarının başından beri Yunanistan'ın takındığı tavır saldırganca tutum ve hareketleri açıklanarak sonunda savaş ilânının zorunlu ve kaçınılmaz bir hâle geldiği ve sınırı geçen Yunanistan ordusu askerleriyle çatışmanın, yâni savaşın fiilen başlamış olduğu bildiriliyordu.

19 Nisan günü Yunanistan elçisine memleketine geri dönmesi ve Yunan uyruklularının on beş gün içinde Türkiye'yi terketmeleri bildirildi.

Osmanlı devleti Yunanistan'a harp ilân ettiği zaman Türk ordusunun seferberliği tamamlanmış ve Teselya sınırına karşı gereken stratejik duruma sokulmuş bulunuyordu. Genel savaş planına göre Teselya tarafına yedi tümen yığılmış, Laros ve Preveze taraflarına Hafız Hakkı Paşa'nın kumandasında otuz beş taburdan meydana gelen iki tümen ayrılmıştı. Başkumandan. Ethem Paşa idi.

Harb başladığı zaman Osmanlı devletinin kara kuvvetlerini yedi ordu teşkil ediyordu. Bunlar, merkezî sırayla İstanbul, Edime, Manastır, Erzincan, Şam, Bağdad ve San a idi. Merkezi İstanbul olan birinci ordu “Hassa Ordusu” diye anılmaktaydı. Bunlardan başka Hicaz ve Trablus'da iki müstakil tümen bulunmaktaydı. Her ordu iki piyade, bir süvari, bir topçu tümeni ve birer istihkâm ve ulaştırma taburundan ve bir telgraf bölüğünden meydana geliyordu. Tümenlerde ise genellikle on altı piyade, bir nişancı taburu vardı. Süvari tümenleri, her biri beş bölüklü altı alaydan kuruluydu. Topçu tümenleri ise üçer bataryalı altı alayı kapsıyordu. Birinci ordunun Bursa, Kastamonu, Ankara, Kayseri. İkinci ordunun Edirne, Bandırma, Afyon, Konya, üçüncü ordunun Üsküp, Manastır, Selanik, Aydın ve dördüncü ordunun Trabzon tümenleri bu savaş için seferber edilmiş ve görev almış bulunuyorlardı.

Osmanlı donanması ise üç bölümden kuruluydu. Haşan Rami Paşa kumandasındaki birinci filo Mesudiye, Hamidiye, Osmaniye, Aziziye zırhlılarıyla Necmişevket korveti. Hizber zırhlı dubası, sekiz torpidobot ve bir vapurdan. Mehmed Paşa kumandasındaki ikinci filo Orhaniye, Hıfzurrahman zırhlılarıyla Mansure korveti, Mekke, Medine ve Hudeyde kruvazörleriyle bir torpidobottan meydana geliyordu. Yalnız teorik olarak mevcut bulunan ve teşkilâtı kâğıt üzerinde bile tamamlanmamış olan üçüncü filo ise derme çatma bir kaç eski ve işe yaramaz teknedan ibaretti.

Yunan kara kuvvetlerine gelince, merkezleri Atina, Yenişehir ve Misolonki olmak üzere üç kısma ayrılmış durumdaydı. Atina kumandanlık dâiresi on piyâde alayı, iki avcı taburu, bir süvari alayı, bir topçu alayı, bir istihkâm alayı ve bir telgraf bölüğünden. Yenişehir ve Misolonki kumandanlık dâireleri ise üçer piyâde alayı, Yenişehir dâiresi dört, Misolonki dâiresi iki avcı taburu, birer süvari ve birer topçu alayından meydana gelmişlerdi.

Deniz kuvvetlerine gelince, üç zırhlı, bir korvet, bir topçeker, iki büyük ve yirmi kadar küçük torpidobot, iki denizaltı, bir mayın dökücü ve bir torpil taşıyıcı ile zırhsız bir kaç yelken ve buhar gemisinden ibaretti.

Bütün bunlardan, Türk kara ve deniz kuvvetlerinin Yunan kara ve deniz kuvvetlerinden oldukça üstün bulunduğu anlaşılmaktaydı. Buna rağmen Yunanistan'ın cüreti, Avrupa devletlerinin Türkiye'nin Yunanistan'a savaş açıp saldırmasına müsaade etmeyeceklerine, aksi

olsa bile Yunanistan'ın böyle bir savaştan yenik ve zarara uğramış olduğu halde, çıkmasına razı olmayacaklarına inanması ve bu hususta özellikle Çarlık Rusyası'na güvenmesiydi.

Savaşın başlangıcında Teselya'da bulunan Türk birlikleri şu şekilde mevzilenmişlerdi:

Hayri Paşa kumandasındaki birinci tümen Çay hisar geçidinde.

Neşet Paşa kumandasındaki ikinci tümen İskomba'da.

Memduh Paşa kumandasındaki üçüncü tümen Alasonya'da

Haydar Paşa kumandasındaki dördüncü tümen Milona'da.

Hakkı Paşa kumandasındaki beşinci tümen Dişkata'da.

Hayri Paşa kumandasındaki altıncı tümen Leftokarya'da.

Hüsni Paşa kumandasındaki yedinci tümen henüz yoldaydı. Ayrıca Alasonya'da bir yedek tugay bulunuyordu.

Yunanlılar a gelince on altı taburlu iki tümenlerini Teselya'da toplamışlar. Yanya'da ise on beş taburlu bir tümen bırakmışlardı. Merkez Yenişehir olmak üzere Dava geçidinden Beydeğirmeni'ne kadar sınırı bir tümen göz altında bulunduruyordu Nezeros civarında ise topçu ile takviye edilmiş dört tabur vardı. Bir tümen de daha güneye kaydırılmıştı.

SAVAŞ İLÂNINDAN EVVELKİ SON ÇATIŞMALAR VE SAVAŞ HAREKÂTININ RESMEN BAŞLAMASI

1897 yılı Nisan ayının 16. günü güneş batarken Hamdi Paşa kumandasındaki altıncı tümenin ileri karakollarıyla Yunan ileri karakollarının çarpışmaları neticesinde muntazam savaş harekâtı başlamış oldu. Aynı günün gecesi Yunan birlikleri beş noktadan sınırı aştılar. İşledikleri takviyeyi zamanında alamayan Osmanlı ileri karakolları ise geri çekildiler Yunan kuvvetlerinin birinci kolu sabaha karşı Analipsis'i işgal ile Alasonya ya doğru ilerlemeye başlamışlardı

İlk ciddî savaş, bu kuvvetler Karya'ya vardıkları zaman geçti Yunanlılar evvelâ üç Osmanlı taburunu çekilmeye mecbur ettilerse de ilerleyişleri durduruldu 17 Nisan da Hamdi Paşa düşman taarruzlarına şiddetle karşı koydu. Savaş, bütün gün ve gece devam etti. Yenişehir'den iki dağ topu bataryası Yunanlılar a yardıma gönderilmişti. ancak buna rağmen taarruz inkişaf edemedi

İkinci Yunan kolu 16/17 Nisan gecesi Kodaman mevkisindeki Osmanlı mevzilerini ele geçirdi, sonra süratle batıya doğru ilerledi. Bu harekâttan maksat Alasonya'daki Osmanlı kuvvetlerinin gerisini tehdit etmek ve bunların altıncı tümenle bağlantısını kesmekti. Üçüncü kol da bu sırada Milona'daki müstahkem yerleri ele geçirmişti. Sınıra yakın yollan mükemmel olduğundan topçularını da buraya getirmişlerdi. Bu bataryaların 17 Nisan da başlayan ateşi

bütün gece devam etti. Piyade kuvvetleri ise Alasonya'ya doğru ilerledilerse de Türk kuvvetleri o gece taarruza geçip Yunanlıları ciddi bir yenilgiye uğratarak müstahkem yerleri geri aldılar.

Dördüncü Yunan kolu Matı'den İskomba'ya giden yola hâkim durumdaki müstahkem yerleri işgâl edip kuzeye doğru ilerlerken Neşet Paşa kumandasındaki ikinci tümenle karşılayarak savaşa tutuştu Beşinci Yunan kolu da Reven-i Beydeğirmeni hattının üzerindeki müstahkem yerleri almış bulunuyordu Ancak birinci tümenin taarruzu ile tamamen püskürtüldü

Bütün bu hareketler savaşın resmen ilânından evvel yapıldığı için Osmanlı kuvvetleri daimâ savunma ile yetinmişler geniş ölçüde askeri harekâta girişmemişlerdi. Bu arada Milona geçidine kadar ilerleyen düşman kuvvetleri de üçüncü tümenin dön taburu tarafından geri atılmışlardı.

18 Nisan da savaşın resmen ilân edilmesiyle birlikte üçüncü ve dördüncü tümenler Milona geçidine taarruz ettiler. Üçüncü tümen sağda, dördüncü tümen soldaydı. Beş bataryadan kurulu Türk topçusu Yunan mevzilerini 2800 metreden ateş altıaa aldı. Savaş, bütün şiddetiyle akşama kadar sürdü. Sonunda Türk topçusunun tahrip etliği müstahkem yerler, üçüncü ve dördüncü tümenler tarafından zaptedildi. O gece, şiddeti biraz azalmış olmakla beraber ateş sabaha kadar devam etti. Ertesi günü, bir gün evvel Dişkata'dan Alasonya'ya kaydırılmış olan beşinci ve Leftokarya'daki altıncı tümenler son kanatlara hücum ettiler. Altıncı tümen Analipsis kalesini ele geçirdi. Beşinci tümen de oldukça arazi kazanmıştı. Üçüncü tümen ise Albay Smolonski kumandasındaki bütün Yunan saldırılarına karşı koyuyordu. Alasonya dan gelen dört tabur da savunmaya katılınca, düşman kesin şekilde durduruldu.

MİLONA MEYDAN SAVAŞI VE ZAFERİ

Bundan sonra savaşın insiyatifi tamamen Türk ordusuna geçti. Şafakla beraber taarruza geçen ikinci tümen, topçu ile birlikte Milona tepesine kadar ilerledi. Yunan ordusunda ise bu sırada yiyecek ve cephane sıkıntısı baş göstermiş bulunuyordu Bunun sebebi, ulaştırma ve haberleşme kargaşasıydı Askerler ise son derece yorgundu. Esasen Yunan ordusunda bir savaş geleneği mevcut değildi. Rumlar muntazam muharebeye değil, çete savaşlarına, sivil ve savunmasız halka saldırmaya, yağma, tahrip ve soyguna alışıktilar. Bu yüzden 20 Nisan da dördüncü tümen Milona'ya doğru taarruza geçer geçmez. Prens Konstantin'in bütün gayretlerine rağmen, güneye doğru çekilmeye başladılar. Artık Türk ordusuna karşı koymak akıllarına bile gelmiyordu. Bu çekiliş Milona-Tırnova yolunu Türklere açık bırakmıştı. Çekilen kuvvetler General Marki kumandasındaki bir tugaydı. Bu tugay Kritri'ye doğru tehlikeli bir şekilde çekilince, sarılmak tehlikesine düşen General Marki, maiyetindeki bütün tümene çekilme emri vermek zorunda kaldı. Halbuki bu tümenin çekilmesiyle, bu sefer Reveni ve

Nezeros'daki kuvvetlerin yanları boş kalıyordu. Böyle bir durumda Tırnova'ya inecek olan Türk ordusu, Yunan ordusunu bir kaç parçaya bölebilirdi. Yunan kurmay heyeti General Marki'ye hiç bir şekilde çekilmemesini bildirdi. General buna karşılık sahte bir hücum hareketiyle çekilişi örtmeyi daha doğru buldu.

Türk ordusu, 23 Nisan gününe kadar hareketsiz kaldı. Bu sırada noksanlar tamamlanıyor, birlikler takviye ediliyordu. 23 Nisan'da Ethem Paşa taarruza geçti. Evvelâ Reveni boğazına kadar ilerledi, sonra burasını savunan kuvvetlerin arka tarafına düşmek için sol kanattan saldırıya geçti. Beşinci ve altıncı tümenler, Deliler ve Musalara doğru ilerlediler. Beşinci tümen Karademirler yönünde ilerlemeye başlayınca, Yunanlılar Yenişehir yolu üzerine çekildiler. Altıncı tümen Dereli'yi almış, Delilere doğru ilerlemişti. Aynı yere beşinci tümen de taarruz etti. İki taraftan sarılmış olan Yunanlılar, kasabayı boşaltıp Musalara çekildiler. O gece beşinci tümen Akeropolo'ya, altıncı tümen Delilere yerleşti. Ertesi sabah, Türk taarruzu yeniden başladı. İkinci ve üçüncü tümenler de taarruza katılmışlardı. Delilerde yenilen General Mavromihalis. Prens Konstantin'e Yenişehir'e doğru çekilmekte olduğunu bildirmişti. General Marki'nin çekilmesi ise tam bir bozgun hâlini almış bulunuyordu. Askerleri delice bir korkuya kapılmış olarak kaçmaktaydılar Palikaryalar. Atina ve Yenişehir sokaklarında gösterilerde bulunarak:

- "Harb isteriz..." diye avaz avaz haykırmakla harbin birbirinden tamamen ayrı şeyler olduğunu artık anlamış bulunuyorlardı. Yenişehir'e varan General Marki tümeninin er ve subayları, yorgunluk ve uykusuzluktan perişan bir halde sokaklara serilip kalmışlardı. Prens Kostantin durumun ağırlığını anladı. Kurmay heyetinin tavsiyelerine uyarak hemen Yenişehir'i boşaltıp Çatalca (Pharsala)'ya kadar çekildi. Böylece Yenişehir ve Tırnova,Türklerin eline düştü. Pek çok da silâh, cephan ve esir ele geçirilmişti.

Neticede Milona meydan savaşı. Türk ordusunun tam bir zaferiyle sona ermiş bulunuyordu.

Edhem Paşa, düşmanın Tırhala'da toplandığını haber alarak 26 Nisan günü birinci tümeni hemen o tarafa doğru yola çıkardı. Ancak Hayri Paşa oraya vardığı zaman şehri boşalmış halde bulup işgal etti. Yunanlılar yine kaçmışlardı. Bu sırada II. Abdülhamid'e Türk ordusunun tam tersine güç duruma düştüğü, kumandanların bunu örtmek istedikleri, bu yüzden cepheden gelen raporlara itimad edilmemesi gerektiği hakkında bir jurnal verilmişti- Hünkâr, gayet evhamlı olduğundan durumu tahkik için inandığı bir kimseden Plevne'nin kahramanca savunucusu olup o sırada sarayda görevli ve Mâbeyn Müşiri bulunan Gazi Osman Paşayı Müfettiş sıfatı ile cepheye gönderdi. Gazi Osman Paşa 24 Nisanda Selanik'e vardı. Ertesi günü Alasonya'ya doğru yola çıkacak iken zafer haberi ve Yenişehir de Tırnova ve Tırhala'nın Türkler tarafından alındığı haberi geldi. Gazi Osman Paşa, daha ileriye gitmeye lüzum görmedi

ATINA'DA KRİZ, ÇATALCA VE DÖMEKE ZAFERLERİ

Yunan ordusunun Yenişehir, Tınova ve Tırhala'yı Türklere terk ederek perişan bir halde Çatalca'ya kadar çekilmesi Atina'da müthiş bir yeis ve acı bir hayal kırıklığı uyandırmıştı. Halk, korku ve şaşkınlık içinde cepheden haber bekliyordu. Artık o coşkun gösteriler sona ermişti. Bir taraftan yenilginin sorumlusu aranıyor, herkes kumandanlara atıp tutuyor, bir taraftan da daha ağır neticelerden korkuluyordu. Aslında kumandanların hiç bir kusuru yoktu, hattâ çoğu mesleklerinde iyi yetişmiş askerlerdi: ancak Yunanlıların ruhunda çöreklenmiş olan Türk korkusu ve Türkler karşısında kapıldıkları âcizlik ve aşağılık duygusu, savaş meydanlarında onlarla karşılaşınca kendilerini âdetâ felce uğrattıyor ve kaçıp kurtulmaktan başka be şey düşünemez hâle getiriyordu. Bu yüzden düşman ölüleri arasında hiç bir şekilde yara almamış cesetlere de rastlanmaktaydı. Bu durum önce izah edilemeyerek hayret uyandırmış, ancak daha sonra onların sâdece korkudan ölmüş oldukları anlaşılmıştı.

Bunun üzerine bir kısım parti liderleri durumları anlamak için Atina'dan Çatalca ya doğru yola çıktılar. 26 Nisan'da başarısızlığı görülen donanma kumandanı ise Teselya ordusu kurmay heyeti görevlerinden alındılar. Albay Smoienski olağanüstü yetkilerle Genelkurmay başkanlığına getirildi. 28 Nisan 'da halk Atina ve Pire'de gösterilerde bulundu. Silâhçı dükkânlarına hücum edilerek bunlar yağmalandı Başbakan Deli Yani istifâ etmek zorunda kaldı. Yerine Ralli geçti ve yeni kabine kuruldu. İki bakan ordunun manevî gücünü yükseltmek göreviyle Çatalca'ya gönderildi Bunlar Prens Konstantin'le görüşerek Atina'ya döndüler. Prens vermiş olduğu teminat üzerine hükümet barış istemek düşüncesini bir yana bırakıp savaşa devam etmeye karar verdiler. Yunan veliahtının aldığı bütün tedbirler yeni bir Türk taarruzuna karşı savunma tertiplerinden ibaretti. Hükümet savaşa devam kararı vermiş olduğu halde Yunan ordusu bir taarruza geçmeyi asla düşünmüyordu.

Türk ordusu Çatalca'da kurulan düşman savunma hattına hücum etmeden evvel iki küçük savaş daha verdi ve neticede düşmanın ileri kuvvetlerini asıl müdafaa hatlarının arkasına sürdü. Osmanlı tümenlerinden birincisi Kösteri'de, ikincisi Yenişehir'in batısında, üçüncüsü ile altıncısı güneyde, beşincisi Kareli de bulunuyordu. Yunan birinci tümeni kendi sol kanatlarını, ikinci tümeni ise sağ kanatlarını teşkil ediyordu. Topçu kuvvetleri ise Dömeke'de toplanmıştı.

Türk ordusunun taarruz hareketi 5 Mayıs günü başladı. Öncü olarak bir Piyade alayı ve bir Topçu bataryası görev almış bulunuyordu, bunu üç tümen, onları ordunun kalan kısmı takip ediyordu. Yanları ise koşup gelmiş olan Rumeli ve Anadolu yiğitlerinden kurulmuş gönüllü birlikleri korumaktaydı.

Düşmanın kesintisiz top ateşine rağmen taarruz gelişti. Osmanlı tümenleri açılarak ilerlediler. Sonra, bir gün ve bir gece devam eden meydan savaşı başladı. Pek şiddetli; savaşlar sonunda Prens Konstantin. 25 bin kişilik ordusu ile ağır bir yenilgiye uğradı, bozgun hâlinde Dömeke'ye çekildi. Böylece Çatalca'da Türklerin eline geçmiş oluyordu.

Evvelce 27-29 Nisan talihlerindeki hücumlarda alınamamış olan Velestin tepeleri ve istasyonu 6 Mayıs'ta ele geçirilince. Yunan ordusunun en önemli ikmal limanı olan Golos iki gün sonra teslim oldu.

Yunanlılar, son bir savunma noktası olarak Dömeke'yi seçmişlerdi. Çekilen bütün kuvvetler burada toplanıyordu. Gayeleri, Türk ordusunun yeni bir ileri hareketine engel olmaktı. Yunan hükümeti ise zaferden tamamen ümit kesmiş olarak barış çareleri arıyor, Avrupa devletlerine Girit'in özerkliğini tanıyacağını bildiriyor, hattâ adadaki kuvvetlerini geri çekmeye başlamış bulunuyordu. Devletler, Osmanlı hükümetine başvurdular. Yunanistan dize gelmişti ve her şartı kabule hazır bulunuyordu. Savaş, bitmiş gibiydi. II. Abdülhamid barış teklifine, yaklaşan Kurban Bayramı'ndan sonra cevap vereceğini bildirdi: Teselya ve Epir'de âdeta mütâreke ilân edilmiş gibi bir hava vardı. Epir cephesinde de ilk taarruzu Yunanlılar yapmışlardı. Türk ordusu strateji gereği evvelâ bir süre çekilmiş ve müsait duruma gelince iki meydan savaşında Yunanlıları üst üste yenerek perişan bir hâle getirmişti. Bu cephenin kumandanı Hıfzı Paşa, ele geçirdiği stratejik noktalara yerleşmiş yeni bir taarruz için hazırlıklara başlamış bulunuyordu.

13 Mayıs günü bir Yunan tümeninin Arta suyunu geçerek Garibova'daki Türk ordusu birliklerine baskın şeklinde bir taarruzda bulunmasıyla savaş yeniden başlamış oldu. Hıfzı Paşa ise gafil avlanmayarak düşmanı müsâit bir şekilde karşılamıştı. Hünkâr bunu haber alınca mütârekeden vaz geçip Edhem Paşa'ya Dömeke'ye hücum emri verdi. Bu harbin, şüphesiz ki en çetin muharebesi bu olmuştur.

Edhem Paşa, birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü tümenler ile Edirne tugayı, süvâri ve topçu kuvvetleriyle ilerledi. Bunları gayet güzel ve cidden kusursuz bir savaş planına göre çeşitli noktalardan harekete geçirmişti. Düşmanla ilk çatışma 16 Mayıs günü oldu, sonra muharebe kızıştı. Sonunda müstahkem yerlere yerleşmiş düşman askerinin direncine, Türk askerlerinin azim ve cesareti üstün geldi. Akşam üstü Yunan askeri süngü hücumu ile mevzilerinden sökülüp atılmış bulunuyordu.

Yunan ordusu bu hatla da tutunamamış ve hızla çekilmeye başlamıştı. Palikaryalar yine kaçıyor. Ancak, bu kaçış kısa zamanda büyük güçlülere uğrayarak durakladı. Edhem Paşa kaçmakta olan Prens Kostantin'i şiddetle takip ediyor, bir taraftan da yollar kaçan sivil halkla da dolmuş ve tıkanmış olduğundan kaçmak zorlaşmış bulunuyordu. Düşman birlikleri tamamen

düzensiz kumanda mahrum şekilde ve bozgun halinde kaçıyor, korkudan gözleri yuvalarından uğramış perişan askerlerin gırtlaklarından yalnız bir tek feryat yükseliyordu.

- Erkete Turko...

Evet. Türk geliyordu, bütün haşmet ve celâdetiyle geliyordu... Hayda vre palıkarya. Erkete Turko!

Bu kaçış ve kovalayış tam üç gün sürdü Yunanlılar, top, tüfek, cephane, her türlü ağırlık ve erzağı bırakarak durmadan kaçmaktaydı. Bütün Yunanistan'ı delice bir korku kaplamıştı. Halk dehşet içinde kalmış, hükümet ise ne yapacağını şaşırmıştı. Önünde artık ordu diye bir şey kalmamış olan Türk askerinin Yunanistan'ı baştan başa işgâl etmesine ve Başkent Atina'yı ele geçirmesine hiç bir engel kalmamıştı.

Türk ordusu bu maksatla, nihâi taarruza hazırlanırken 20 Mayıs'ta İstanbul'dan mütâreke emri geldi.

YUNANİSTAN'IN RUSYA'YA BAŞ VURUŞU VE MÜTÂREKE

Yunan Başbakanı Ralli, Dömeke Meydan Savaşının daha ikinci gününde, yâni 17 Mayıs'da Yunan ordusunun kesin bir yenilgiye mahkûm bulunduğunu haber almıştı. Üstelik de bu yenilgiden sonra Türk ordusunun durdurulmasının imkânsız olacağını ve bütün Yunanistan'ın Osmanlı devletinin işgâli altına gireceğini hesaplamıştı. Yunan ordusu bu savaşlar sonunda tamamen hareketsiz bir hâle düşmüş, üst üste gelen bozgunlar askerde manevî güç diye bir şey bırakmamıştı. Başta Ralli olmak üzere bütün Yunanlıların tek ve son ümidi Avrupa devletlerinde ve özellikle Rusya'da idi. Durum Petersburg'a(Pe-targorod, yâni bu günkü Leningrad)'a bildirildi. Çar II. Nikola bunun üzerine II. Abdülhamid Han'a bir telgrafla baş vurarak onun basiret ve barış severliğine güvenerek büyüklük göstermesini ve savaşı bırakmak suretiyle zaferi daha değerli bir hâle getirmesini rica etti.

Hünkâr, bu ricayı göz önünde bulundurarak askerî harekâtın durması için gerekli emri vereceğini bildirdi. Esasen zafer de parlak şekilde elde edilmiş ve düşman tamâmen ezilmiş olduğundan daha fazla can ve mal kaybını gereksiz görmekteydi. 20 Mayıs'ta Edhem Paşa'ya mütâreke için emir gönderildi, aynı emir, Epir bölgesi kumandanı Hıfzı Paşa'ya da gönderilmişti. Durum, gazetelerde bir bildiri ile ilân edildi.

Osmanlı hükümeti daha 12 Mayıs'ta devletlerin göndermiş oldukları memoranduma cevap vererek barışın kurulması için Teselya'nın Osmanlı devletine verilmesini ve Yunanistan'ın on milyon Osmanlı altını savaş tazminatını ödemesini istedi. Aynı zamanda bundan sonra Osmanlı memleketlerinde oturan Yunan uyrukluları, öbür yabancı uyrukluların faydalandıkları ayrıcalıklardan faydalanamayacaklardı.

Devletler, 25 Mayıs'ta verdikleri karşılıkta stratejik sebepler dolayısıyla Yunanistan'ın toprak terkinin bahis konusu olamayacağını, ancak bir sınır tashihi yapılabileceğini, Yunanistan'ın bir savaş tazminatı ödemesi gerekli ise de istenilen miktarın fazla olduğunu, bunun bu memleketin mâlî kudretini aşmaması gerektiğini bildirdiler. Yunan uyrukluların ayrıcalıklardan mahrum edilmesi ise, yabancılara âit ayrıcalıkların büyük devletlerle yapılan antlaşmalarla kararlaştırılmış olduğu bahanesiyle kabul edilmiyordu.

Bu savaşta eğer Osmanlı devleti yenilmiş olsaydı, ona en ağır barış şartlarını revâ görmeleri şüphesiz olan Avrupa devletleri, böylece daha ilk anda Türklerin zaferin nimetlerinden hakları olduğu derecede faydalanmalarına müsaade etmeyeceklerini belli etmiş oluyordu. Böylece, II. Abdülhamid'in tahmin ettiği gibi, bunca şehitler canı, gâziler kanı ve saçları bitmedik yetimler hakkı karşılığında, ağır fedâkârlıklara katlanılarak elde edilen zaferden hiç bir maddî netice elde edilemeyeceği anlaşılmıştı. Çünkü, bütün Hıristiyan Avrupa Yunanistan'ın yanındaydı. Elde edilen tek netice, bu palikarya sürüsüne, her silâhlı çatışmada Türkler karşısında mağlûp ve perişan olmalarının mukadder ve kaçınılmaz bulunduğunu bir daha hatırlatmaktan ibaret kalıyordu.

TÜRK YUNAN BARIŞ ANDLAŞMASI

Yunanistan adına hareket eden devletlerle Osmanlı hükümeti arasında ilk müzâkereler Haziran'da İstanbul'da Tophane Kasrı'nda başladı. İlk iş olmak üzere müzâkereler süresince yürürlükte olacak genel bir mütâreke imzâlandı. Sekiz gün sonra da Osmanlı devleti Tesalya'yı istemekten vaz geçip sınır tashihine râzı olmak zorunda kaldı. Sonunda çetin bir tazminat pazarlığı başladı. 22 Haziran'da Osmanlı hükümeti beş milyon liraya inmiş bulunuyordu. Devletler ise bir milyon daha indirilmesinde ısrar ediyorlardı. Bir ay süren müzâkereler sonunda Osmanlı Hâriciye Nâzırı Tevfik Paşa, bunu da kabûlden başka çâre bulamadı. Aynı gün, Yunan uyruklular hakkındaki ayrıcalıkların devam etmesi de kabûl edildi. Sonra da işgâl edilen yerlerin boşaltılması, tazminatın ödenme tarzı, Yunan mâliyesinin kontrolü vb. ayrıntılar üzerinde duruldu. Nihâyet 18 Eylül'de bütün meseleler halledilerek mazbatalar imzâlandı. Bunun üzerine Yunan delegeleri İstanbul'a geldiler. Kesin barış antlaşması 4 Aralık 1897 târihinde imzâlanıp on beş gün sonra taraflarca onaylandı.

16 maddeden meydana gelen bu andlaşmanın esasları şunlardır:

A- Osmanlı devleti zaptetmiş olduğu Teselya'yı boşaltarak Yunanistan'a geri verecek, buna karşılık Osmanlı devleti lehinde bir sınır tashihi yapılacaktır.

B- Yunanistan Osmanlı devletine dört milyon Osmanlı altını tutarında tazminat verecek ve ayrıca bu savaşta zarar gören Osmanlı vatandaşları için yüz bin altın ödeyecektir.

C- Savaş esirleri geri verilecek ve savaşın ilânından evvel ve sonra geçen olaylarla suçlandırılanlar hakkında genel af ilân edilecektir.

Ç- İki tarafın uyrukları birbirlerinin memleketlerinde oturma veya dolaşma hakkına sahip bulunacaklardır. Yunan uyrukluğunu kabûl etmiş veya etmemiş olsun, Teselyalı Müslümanlar Osmanlı memleketlerine göçmekte serbest bulunacaklardır. Bunlar Yunanistan'da kalan mallarından engelsiz olarak faydalanacaklardır. Karşılığında aynı haklar, sınır tashihi dolayısıyla Osmanlı devletine geri verilecek yerlerde kalan Hristiyanlar için de tanınacaktır. Mal ve mülkü karşı tarafta kalmış olanlar, bunları işletmek veya kiralamak için sınırı serbestçe geçme hakkına sahip olacaktır. Göç için baş vuruş süresi, barış antlaşmasının taraflarca onaylanmasından itibaren üç yıldır.

D- Sınırlarda çete faaliyeti ve eşkıyalık yasaklanacak, karşılıklı posta ve telgraf münâsebetleri yeniden kurulacak, suçlular karşılıklı iade edilecek, ticâret ve gemicilik serbest olacak, konsolosların faaliyetleri yeniden düzenlenecek, bütün bunlar için anlaşma ve andlaşmalar imzalanacaktır.

GİRİT MESELESİNİN YUNANİSTAN LEHİNDE HALLİ

Bu savaş, Girit adası yüzünden çıkmıştı, Buna rağmen barış andlaşmasının hiç bir yerinde Girit anlaşmazlığından ve hal şeklinden bahsedilmemişti. Sebebi ise devletlerin bu hususa dâir peşin kararlarıydı. Nitekim barışın imzalanmasından iki hafta sonra, 18 Aralık 1897 târihinde Girit'in özerkliği ilân ettiler. Buna göre Girit adası Osmanlı devleti hâkimiyetinde tarafsız ve muhtariyete sahip bir eyâlet oluyordu. Adaya, devletlerin de kabûlü ile pâdişâh tarafından beş yıl için Hristiyan bir vâli tâyin edilecekti. Müslümanların da temsil edildiği seçilmiş bir yasama meclisi bulunacak, onun kararları Osmanlı devletinin müdahalesi olmadan vâlinin onayıyla yürürlüğe girecekti. Müslümanların emniyeti temin olundukça Türk askeri adadan çekilecekti. Girit idaresi, Osmanlı devleti hâzinesine yıllık maktu bir vergi ödeyecekti.

Altı Avrupa devletinden Almanya ile Avusturya bu işe karışmak istemeyerek askerlerini daha evvel geri çekmiş bulunuyordu. Çünkü bu Girit'e özerklik vermek değil, onu Osmanlı devletinden ayırmaktı. Bundan sonra yalnız adayı şeklen Yunanistan'a bağlamak kalıyordu. Buna da hemen teşebbüs edildi. Evvelâ Yunan kralının ikinci oğlu Prens Yorgi devletler tarafından Girit'e Fevkalâde Komiser tâyin edildi, arkasından adada Yunan askeri bulunmadığı ileri sürülüp Türk askerinin de geri çekilmesi kesin olarak istenildi. Böylece, Osmanlı devletinin

Girit'te hiç bir maddî ve manevî nüfuzu kalmadı. Neticede Girit adası, kaybedilmiş bir dâvâ hâline geldi. Osmanlı devleti savaşı kazanmış olduğu halde, neticeden Yunanistan faydalanmış ve kârlı çıkmıştı.

KAYNAKLAR

- 1- A. Hulusi, Külliyyat-ı Harb-i Yunan.
- 2- Ahmet Sâib, Abdülhamid'in Evâil-i Saltanatı.
- 3- Albin, Les Grads Traites Politique.
- 4- Ali Haydar Emir Alpagut. Girit İhtilâli.
- 5- Colmar Von Der Goltz, Osmanlı-Yunan Seferi
- 6- Hüseyin Hıfzı, Girit Vekayii.
- 7- Hüseyin Kâmil Hanevî, Girit Târihi.
- 8- İ. Halil Sedes, 1877-78 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı
- 9- İzzet Paşa, Yunan Seferi.
- 10- Mithat Işın, Târihte Girit ve Türkler

Midhat SERTOĞLU, Osmanlı Devleti'nin Kazandığı Son Harp: Türk-Yunan Savaşı 1897 (1313), Türk Dünyası Tarih Dergisi, Sayı 11, Kasım 1987, s.32-40.